

El mes de setembre de l'any 2018 l'associació Confluència.cat va posar en marxa El Món de Demà, un espai de reflexió que, més enllà de la informació o la opinió, vol acumular coneixement constructiu a través de la veu d'acadèmics i científics socials joves o responsables institucionals que no són veus habituals del debat públic. Cada quinze dies El Món de demà és al Cercle posarà a l'abast del soci un article valuós de la proposta que aquesta plataforma posa en circulació.

Narcís Sastre i Fulcarà. Geògraf especialitzat en geografia urbana i paisatge. Treballa en el seu propi despatx professional (NSF Consultoria de Ciutat) i és professor associat a la Universitat de Girona (UdG) i a la UNED.

Quan l'espai importa

La pandèmia i el teletreball han provocat un augment de la demanda de pisos i residències fora de grans ciutats com Barcelona per tal de cercar més i millor espai. Davant d'això ens hem de preguntar si estem davant d'un fenomen estructural que ha vingut per quedar-se o estem davant d'un fenomen conjuntural que té data de caducitat

“La mort de la ciutat. El teletreball, no el coronavirus, fa que la vida urbana sigui obsoleta”. Aquests eren el títol i el subtítol d'un reportatge publicat a l'edició americana de *Politico* del passat mes de juliol. Un titular que, tot i la seva rotunditat, era prou enganyós com per a ser matisat en el contingut. L'argument central era el següent: la tecnologia - videoconferències, intercanvi d'arxius, E-Commerce, etc.- fan que, viure i treballar a ciutat, ja no sigui ni atractiu ni necessari, en benefici de zones diguem-ne no urbanes, com poden ser els pobles o els barris residencials perifèrics. Almenys per aquells que s'ho poden permetre, degut al seu estatus socioeconòmic i a les característiques de la seva feina.

Parlar dels avantatges tecnològics com a eines que propicien la deslocalització -o, per ser més precisos, *relocalització*- de les persones no és precisament una novetat. Si mirem enrere, ja trobarem a autors que fa més de 20 anys parlaven de la fi de la distància o fins i tot de la fi de la geografia, per referir-se a aquesta etapa de la globalització en què era possible superar la dictadura del lloc. Unes, diguem-ne, teories finalistes que el temps va desmentir, ja que el lloc o la ciutat no només no van perdre rellevància, sinó que en van

guanyar. En tot cas, en el moment actual entra en joc en l'equació un altre element imprevist: el coronavirus i la pandèmia global que aquest ha causat.

El confinament residencial ha estat la part més dura, permetent visualitzar fins a quin punt l'espai importa, sigui el dels habitatges o el del carrer. Perquè, si aquí hi ha un punt important, aquest és la quantitat i la qualitat de l'espai físic.

La COVID-19 és un fenomen, disruptiu i dramàtic, que ha afectat les nostres vides, les economies urbanes i estatals i ha posat a prova la resistència del sistema sanitari, joia de la corona del nostre estat del benestar. El confinament residencial ha estat la part més dura, permetent visualitzar fins a quin punt l'espai importa, sigui el dels habitatges o el del carrer. Perquè, si aquí hi ha un punt important, aquest és la quantitat i la qualitat de l'espai físic. Del medi. De l'hàbitat. Del paisatge.

L'espai, doncs, s'entreu com la veritable necessitat per les persones i motor de canvi de residència en temps de pandèmia. Si algú marxa de Barcelona cap a, vés a saber, Alella, la Vall d'en Bas o Alp és per disposar de més amplitud en el seu habitatge, així com fugir de les altes densitats, del tràfic del trànsit diari i de tot allò que genera costos dins del medi urbà. També d'un major risc de contagi, real o percebut. I cert, actualment la tecnologia ho facilita com mai abans havia estat possible.

El sector immobiliari porta mesos informant sobre el major interès que desperten els habitatges situats en pobles petits i mitjans –“els pobles tornen a estar de moda”, titulava fa poc un mitjà-, però també que hi ha més demanda per viure en cases i en pisos d'espais exteriors generosos, siguin balcons o terrasses. I no només a Catalunya. El setmanari *The Economist*, per exemple, ha anat parlant de les afectacions sobre Londres, on ha caigut en picat l'accés diari cap al centre des de la perifèria (ai, la *City!*) o els preus dels pisos i cases de tres habitacions o més han augmentat, mentre que els d'habitatges petits han baixat. “La gent vol més espai”, deien. I si mirem a altres països, també als Estats Units, veurem coses similars, que faciliten diagnosis i escenaris de tota mena, la gran majoria amb un elevat deix especulatiu.

A partir d'aquí, venen les preguntes: estem davant d'un fenomen conjuntural o bé estructural? És un moviment marginal o bé és prou destacable com per a propiciar noves dinàmiques de poblament i urbanització? Potser ens trobem davant d'una onada d'urbanització dispersa? En surt igualment beneficiat un poblet del Pirineu que un poble proper a una ciutat, ja sigui a la mateixa regió metropolitana o no? I les ciutats mitjanes, també pateixen o bé hi surten guanyant? És, en definitiva, una oportunitat per l'anhelat “equilibri territorial”, aquell desideràtum contemporani de la política territorial catalana?

El geògraf Oriol Nel·lo, en un article recent, ja es mostrava escèptic davant de la “crida del camp”, a banda que alertava sobre les conseqüències negatives que tot plegat desembroqués en un nou fenomen de dispersió urbana. Potser és que desitgem tenir tots

els avantatges de la ciutat sense els costos de la ciutat? L'espai, de nou, sembla ser la clau de tot plegat.

La densitat urbana fomenta les economies d'aglomeració i ofereix avantatges econòmics, socials i ambientals en comparació amb les baixes densitats i les formes d'urbanització dispersa.

Perquè cal no oblidar que la ciutat densa, compacta i diversa, com a realitat física i sobretot humana, és dipositaria d'un seguit d'atributs que cal posar en valor. La densitat urbana fomenta les economies d'aglomeració i ofereix avantatges econòmics, socials i ambientals en comparació amb les baixes densitats i les formes d'urbanització dispersa. La densitat és més una aliada que no pas una enemiga per afrontar la pandèmia, com conclouia fa pocs dies un estudi de la universitat John Hopkins. Sobretot, afegiria, quan el planejament i el disseny de l'espai públic té en compte la salut.

Afirmar que la crisi de la COVID-19 ens conduirà a un major equilibri territorial, signifiqui el que signifiqui, em sembla aventurat, prematur i segurament fal·laç. Fiar la possibilitat de l'equilibri a la recerca de més i millor espai, per si sol, no crec que tingui recorregut, sobretot quan es tracta d'una reacció a un fenomen, en aquest cas una pandèmia. Per avançar cap a una major cohesió territorial, concepte que trobo més encertat que no pas equilibri, fa falta alguna cosa més. I això es tradueix en polítiques públiques. Amb visió de país, però atents a les necessitats de cada realitat i escala concreta.

Perquè l'espai importa, però no ho és tot per promoure la cohesió i el desenvolupament territorial. Per això és necessari treballar a diferents escales i considerant les diferents polítiques sectorials, des de l'habitatge a la mobilitat passant per l'ordenació territorial o l'energia. Això significa que si algú té ganes de traslladar-se al Prepirineu, es degui a una decisió meditada i no reactiva, és a dir, que no només hi vegi un lloc per residir, sinó per habitar, que no és exactament el mateix.

En resum: si una lliçó ens ha ensenyat -i ens ensenya- la pandèmia és que necessitem espai per viure i convida. Espai públic, sens dubte, però també espai privat: l'habitatge; la llar. El teletreball ens obre nous horitzons, però no és ni la fi de la ciutat ni la fi de la geografia. Ans al contrari: la cerca d'un medi de qualitat és el que ens mou. Aquest és, al meu entendre, el tema.